LAMPEDUSA

Lampedusa hi gżira li l-lum tagħmel sehem mis-Saltna ta' l-Italja. Tiġi mall-105 mil bogħod minn Malta. It-tul kollu tal-gżira hu ta' sitt mili. In-naħa tal-punent wiesgħa mil, fil-ħin lin-naħa tal-lvant tlaħħaq ftit anqas minn żewġ mili.

F'dil-gżira, dari kien igħammar wieħed eremita. Dan kien miżmum bħala wieħed li jilħaqlu ħafna, billi kien jaf imur ma' dawk kollha li kienu jersqu lejn Lampedusa. Meta kienu jmorru xi bastimenti Torok l-hemm, kien jagħmilha ta' Tork, u magħhom u bħalhom kien isalli lil Mawmettu. Iżda meta kien jinzerta li jersqu l-hemm xi xwieni ta' Malta, kien juri ruħu bħala nisrani mill-iżjed twajba, billi malajr kien jaqbad Salib f'idu u joqgħod jitlob flimkien ma' l-insara. Għal din il-biċċa, fi Sqallija kienet daħlet id-drawwa li, lil xi wieħed li kien jimxi b'ħafna wċuh kienu jgħidulu: L-eremit ta' Lampedusa.

Is-sid ta' Lampedusa dari kien il-Prinċep Don Giulio Marija Tommasi, Duka ta' Palma. Iżda billi dan ma kellu ebda qligħ minn dil-gżira, ried jeħles minnha. Għalhekk għamel rikors lir-Re ta' Napli u Sqallija, Ferdinandu I, fejn talab li jati ċens lil dil-gżira. F'dan ir-rikors qal, li minn x'ħin ir-Re Alfonzo t'Aragona, għall-ħabta ta' nofs is-seklu ħmistax, ta b'fewdu din il-gżira, mhux biss ma ġew imdaħħla l-ebda flus minnha, imma wkoll ma kienet tajba għalxejn, imħabba d-dehra ta' sikwit fl-ibħira ta' ma' dwar, tal-kursari ta' Barbarija. Barra minn hekk, il-Prinċep qal ukoll, li dil-gżira kienet tiswielu ħafna flus imħabba li kien ried jaħseb għal-ħajja ta' wieħed eremita li kien igħammar fiha.

Ir-Re Ferdinandu I. sama' t-talba tal-Prinċep u tah li jista' jqabbilha. Fuq hekk, il-Prinċep Tommasi, fil-25 ta' Ġunju 1800, taha b'ċens lil wieħed neguziant Malti, jismu Salvu Gatt, igħidulu *żinger*. Il-kuntratt sar għand in-Nutar S. Scibbona ta' Palermu.

Il-ftehim ta' fuq il-kuntratt kien, li l-Prinċep ta' 2,2000 modd art mogħxa ta' Lampedusa fuq il-kejl metriku ta' dari ta' Sqallija, u Gatt iħallas 110 għewwieq ta' B.M. kull sena. L-art mogħtija kellha tiġi maqsuma f'waħda jew iżjed ishma, kif kellu jogħġob lil Gatt, basta mhux iżjed minn erba' ishma. Il-Prinċep ġie marbut li jħares lill-gżira; iżda Salvu Gatt, mill-banda l-oħra, kellu jibni żewġ torrijiet fix-xtut

minn flusu: wieħed fid-daħla tal-baħar imsejjħa tax-Xwieni; u l-ieħor fid-daħla msejjħa tal-Madonna. Barra minn hekk, il-Prinċep intrabat ukoll, li kemm-il-darba l-bqija ta' l-art li kien fadal f'Lampedusa jatiha lil ħaddieħor, kellu jibqa' jati, għal dejjem, irbgħajjejn fis-sena, għal kull modd li kien fadal, lill-imsemmi Gatt u lill-werrieta tiegħu.

Il-Prinċep ħaseb li l-gżira kienet tagħmel madwar 7500 modd Sqalli. Iżda, meta f'Jannar ta' l-1801 ġiet imqejla minn perit, instab, li l-gżira kollha ma kienx fiha ħlief 993 modd. Kif kien baqa' Salvu Gatt mal-Prinċep fuq din il-biċċa, ma sibniex. Biss nafu li l-gżira baqgħet f'idejn Gatt.

Meta Salvu Gatt daħal fil-ħakma ta' Lampedusa, nefaq flejjes kbar fiha. Għammar il-gżira battala b'ħaddiema Maltin. Daħħal minn kull għamla ta' bhejjem. Bena midħna, u għamel dak kollu li kien jinħtieġ biex l-art tibda tati l-egħlejjel. Ġedded il-kastell qadim li kien hemm, għammru b'kull ma kien jinħtieġ, saħansitra bil-kanuni, u tella, l-Bandiera Ingliża fuqu biex, b'riħet hekk, ħadd ma jkun jista' jkollu jedd fuq Lampedusa.

Ftit wara li Salvu Gatt ħa Lampedusa f'idejh, daħħal bi sħab miegħu lil żewġ Għawdxin, lill-aħwa Salvu u Karlu Xwereb. Gatt qabblilhom biċċa art għalihom, fil-ħin li telqilhom il-gżira kollha f'idejhom biex huma jieħdu ħsieb ta' kollox, bħala msieħba ta' Gatt.

L-aħwa Xwiereb baqgħu jgħammru fil-gżira, fil-waqt li Gatt kien joqgħod hawn Malta, moħħu mistrieħ li għandu min jieħu ħsieb ta' ħwejġu f'Lampedusa.

Xi wħud mill-Maltin li jittieħdu jaħdmu f'Lampedusa kienu jagħmlu kuntratt ma' Salvu Xuiereb. F'dan il-kuntratt kienu jintrabtu li jibqgħu fil-gżira għal-sena. Iżda, jekk wieħed wara li jagħlaq il-ħdax il-xahar li jkun ilu f'Lampedusa jinzerta li jkun hemm bastiment għal Malta, kien jista' jitlaq mill-gżira. Inbagħad, jekk wara li tagħlaq is-sena ta' l-ingaġġ, ma jsibx ma' min jitlaq mill-gżira, kien joqgħod xahar ieħor, jew sa kemm jilħaq xi bastiment minn ta' l-imsemmi Xuiereb li miegħu jkun jista' jarġa' lura lejn Malta.

Għeluq il-ħames sena li Lampedusa kienet ilha f'idejn il-Maltin, fil-Port ta' din il-gzira daħal Xambekk Kursal. Dan ġara fil-għodwa tal-festa ta' San Pietru Pawl ta' l-1805: jiġifieri fid-29 ta' Ġunju. Il-Kursal kien imgħammar b'ma dwar 10 kanuni u kellu mas-70 ruħ nies ta' fuqu.

Malli l-imsemmi Xambekk daħal f'Lampedusa, tella' l-Bandiera Ngliża. Xuħud min-nies ta' fuqu niżlu l-art ifittxu l-ilma, fil-waqt li għamlu ta' bir-ruħħom li kienu Ngliżi.

Salvu Xuereb, li kif ġa għedna kien ieħu ħsieb il-gżira, qabbad lil min jurihom minn fejn ikunu jistgħu jieħdu l-ilma.

Fil-Port ta' Lampedusa nżerta li kien hemm ukoll Kursal Tuneżin. Dan għarraf lill-Maltin, li dak il-Kursal l-ieħor, għalkemm kellu mtella' l-Bandiera Ngliża, ma kienx Ingliż, imma Franċiż.

Għal dina l-aħbar, il-Maltin, mal-lejl ħbew, f'naħiet imwarrba, ħwejjiġhom, l-ikel u l-flus li kellhom. Fil-qabda ħallew biss xi qantar ġobon. Waqt li kienu jaħbu kollox, erba' mill-Maltin qagħdu għassa tax-Xambekk, biex jaraw iniżżilx xi nies l-art.

Il-għada filgħodu, biex il-Maltin jinġiebu mal-Franċiżi, tawhom żewġ muntuni. Il-Franċiżi riedu tlieta oħra. U biex il-Maltin jeħelsu bit-tajjeb minnhom, tawhomlhom ukoll.

Il-għati ta' żewġ muntuni kien isir lil dawk il-Kursari kollha li jidħlu f'Lampedusa. Dina l-biċċa kienet issir bil-ħsieb biex, in-nies tal-Gżira, li b'kollox kienu 14 il-Malti jaħdmu hemm, juru qalbhom mal-Kursari, u dawn (il-Kursari) b'riħet hekk ma kienu jagħmlu l-ebda ħsara, la fir-raba' u l-anqas fil-bhejjem ta' Lampedusa.

Il-muntuni ħaduhom fuq il-Kursar Franċiz, Ġużê Sultana, Marċell Mercieca u Karlu Buttigieg. Fix-xatt kien hemm żewġ Għawdxin oħra, Mikiel Cremona u Toni Camilleri. Il-Franċiżi sejħulhom biex jitilgħu wkoll. Dawn ma ridux. Fuq hekk il-Franċiżi niżżlu xi nies l-art u telluhom magħhom. Mal-Franċiżi kien hemm wieħed, jismu Stieni, li drabijiet oħra kien Malta.

Meta l-Kursari ħadu l-muntuni, lill-Maltin ma ħallewhomx jinżlu iżjed l-art, imma żammewhom abbord bħala priġunieri.

Fiż-żmien li l-ħames Għawdxin kienu abbord, ix-Xambekk Kursal niżżel il-Bandiera Ngliża u, flokha, tella' l-Franċiża, fil-ħin li selmilha b'tir ta' kanun. Wara niżżel daqs 25 ruħ l-art armati sa snienhom. Magħhom ukoll niżlu l-ħames Għawdxin.

Wieħed mill-Għawdxin, Buttigieg, resaq fejn kien Karlu Xuereb u l-ħaddiema l-oħra, u qagħad ħdejn il-qiegħa; Ġużê Sultana baqa' x-xatt; u t-tlieta l-oħra marru f'darhom. Dawn

it-tlieta ta' l-aħħar kienu talbu lill-Franċiżi biex iħalluhom jinżlu l-art ħalli jieħdu ħwejjiġhom u jerġgħu jitilgħu abbord.

Xuħud mill-Franċiżi baqgħu sejrin fejn Karlu Xuereb u sħabu, u talbuhom erba' baqar. Meta l-Maltin raw li ma setgħu jagħmlu xejn magħhom, kellhom jatuhomlhom. Franċiżi oħra resqu lejn id-dar tat-tliet Għawdxin li semmejna. Minn hemm ħadu l-bhejjem li sabu u, flimkien mat-tliet Għawdxin, marru fejn kien moħbi l-ġobon. Mill-ġobon li sabu, ħallew biss ma' dwar 20 ġobna, imħabba li l-ixkejjer li kellhom ma wesgħux iżjed.

Waqt li l-Franċiżi bdew iġorru l-ġobon u ħwejjeġ oħra għax-xatt, Karlu u Salvu Xuereb ġew meħuda abbord tax-Xambekk, taħt skuża, li s'er jatuhom jieklu u biex jagħmlu minn idejhom li huma tħallsu ta' dak kollu li l-Franċiżi ħadu minn Lampedusa. Iżda, wara li l-Franċiżi ġarrew dak kollu li riedu, lil l-aħwa Xuereb niżżluhom l-art. Ġigħaluhom jgħaddu, m'hux minn dik it-triq li minnha ġarrew kollox, imma minn triq oħra. U, qabel telquhom, qalulhom, biex, qabel filgħaxija, ma jmorrux lejn djarhom.

Karlu u Salvu, malli niżlu l-art, ma qagħdux għalli qalulhom il-Franċiżi, imma baqgħu sejrin lejn djarhom, fejn hemm ġew imgħarrfa b'kull ma serqu l-Franċiżi.

B'kollox, il-Franċiżi serqu 4 baqar, 3 majjali, 20 muntun, għadd kbir ta' tiġieġ, ma' dwar 50 żewġ ħamiem u t-tajr kollu li kien hemm. Barra minn dawn, ukoll ħadu 30 qantar ġobon, żewġ ġarar mimlija biż-żejt (kull waħda tesa' ma' dwar tliet bramel u nofs), ħames timdiet ful, moddejn favetta, 14 il-qantar xoqqa, tartarun, 50 skud flus, lbiesi u ħwejjeġ oħra li sabu.

Xuħud mill-Għawdxin kellhom jgħinu fil-ġarr ta' dawk il-ħwejjeġ li l-Franċiżi serqu minn Lampedusa.

Wara li l-Franċiżi ġarrew kollox u taw biċċa minnhom lil dak il-Kursar Tuneżin li kien hemm fil-Port, niżżlu l-Bandiera Ngliża li kienet tittajjar fuq Lampedusa u ħaduha magħhom. Iżda billi l-imsemmija Xuereb talbuhielu bi ħrara kbira, il-Kaptan Franċiż, wara ħafna talb, tahielhom lura.

(Jissokta)

Ġużè Gatt.